

రుధిర సంగ్రామం

— పాతూరు రోజేంపు ప్రసాద్ వర్మ

వాస్తవంగా జరిగిన పద్మనాభ యుద్ధంలో సంఘటనలు, చారిత్రక అంశాలను క్రోడీకరించి ఆనాటి రాజకీయ సాంఘిక నేపథ్యాలను ఆధారంగా చేసుకుని సంఘటనలను అల్లుకుని రాసిన చారిత్రక నవల. వ్యక్తులు ప్రదేశాలు సన్నివేశాలను కథారూపంలో తయారు చేయడం జరిగింది. యుద్ధం జరగడం వెనుక కారణాలను వివరించడానికి కథారూపంలో విస్తరించడం వల్ల పాఠకులు సులభంగా చదువుకోవడమే కాకుండా చరిత్రలో మరుగున పడిపోతున్న క్షత్రియుల పోరాట పటిమకు, పౌరుషానికి, బ్రిటిష్ వారి సార్వభౌమత్వాన్ని ధిక్కరించి, ఎదిరించి నిలిచి వీరోచితపోరాటం చేసినవారి స్ఫూర్తిని తెలియజేయడానికి నవలారూపంలో రాసిన చారిత్రక సంఘటనల మాలిక ఈ రుధిర సంగ్రామం.

పరాయిపాలకుల దాస్య శృంఖలాలను తెంచుకోవాలని ప్రాణాల్తోడి పోరాటాలు చేసిన ఎంతోమంది వీరులు ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాలో ఉన్నారు. బ్రిటిష్ వారి దాష్టీకాలను ఎదుర్కోవడానికి వీరోచితమైన యుద్ధం చేసి అసువులు బాసిన ఎంతోమంది వీరాధివీరుల్లో చిన విజయరామరాజు ఒకరు. విజయనగర సంస్థానానికి చెందిన ఈయన ఉత్తరాంధ్ర జిల్లాలో సామంతరాజుల్ని కూడగట్టుకుని బ్రిటిష్ వారిపై ఆ794లో చేసిన పోరాటం స్వాతంత్ర్యోద్యమ చరిత్రలో చిరస్థాయిగా నిలిచిపోతుంది. ఈ యుద్ధంలో ఎంతోమంది బ్రిటిష్ వారు చనిపోయారు. బ్రిటిష్ సైనికులు తుపాకులతో చేసిన పోరాటానికి వీరావేశంతో వచ్చిన వీరాధివీరులైన రాజుల చేతిలో చిక్కి విగతజీవులయ్యారు. తెలుగుజాతి ఆత్మాభిమానాన్ని నిలబెట్టడానికి, తెలుగుతేజాన్ని నిరూపించడానికి, బానిసబతుకుల్ని ఎదిరించాలన్న రాజుల పౌరుషాన్ని చూపించడానికి పరాయి పాలకుల పీడను విరగడ చేయడానికి తెలుగువారి దాస్యశృంఖలాలు తొలగించడానికి చేసిన పోరాటం పద్మనాభయుద్ధంగా చరిత్రలో నిలిచిపోయింది.

భారతదేశంలో ఎన్నో ప్రాంతాల్లో ఎంతోమంది వీరులు పోరాటాలు చేశారు. ఈ దేశం మాది మీరు మీ దేశం పొండని తిరుగుబాట్లకు పాల్పడ్డారు. బ్రిటిష్ వారిని ఎదిరించి దేశభక్తులుగా నిలిచారు. ఇతర ప్రాంతాలకు చెందిన ఎంతోమంది స్వాతంత్ర సమరయోధుల వీరగాధలు చరిత్రలో నిక్షిప్తం అయ్యాయి. అయితే విజయనగర రాజులు వీరోచిత పోరాట చరిత్ర పద్మనాభ యుద్ధానికి ఉంది. ఇతర ప్రాంతాలలో జరిగిన పోరాటాలతో పోలిస్తే విభిన్నమైన ఈ యుద్ధ చరిత్ర దాని నేపథ్యం చాలావరకు అజ్ఞాతంగానే ఉండిపోయింది. విశాఖ మాన్యుయేల్ లో లార్డు కార్మికేల్ మూతం ఈ యుద్ధంలో చనిపోయిన వీరుల వివరాలను నిక్షిప్తం చేశారు. ఈ పద్మనాభ యుద్ధాన్ని స్కాట్లాండులో జరిగిన లాడెన్ సంఘటనతో చరిత్రకారులు పోలుస్తుంటారు. ఆ794లో జరిగిన ఈ యుద్ధం దాని చారిత్రక నేపథ్యంతో రాసిన నవల.

(గతసంచితరువాయి)

విజయరామరాజు మరో రకంగా ఆలోచించలేదు.

దివాన్ సీతారామరాజు అంటే అతనికి సోదరునితో సమానం అంతకన్నా ఎక్కువ. అతను ఎల్లప్పుడూ తన మంచి కోసం ఆలోచిస్తాడన్న నమ్మకం ఉంది. తన సంస్థానంలో పంటలు పండించే రైతుల కోసం వారికి సాగునీరు అందించాలని ఆలోచన చేసిన సీతారామరాజుని తప్పుగా అర్థం చేసుకున్నారని బాధపడ్డాడు. తన రాజ్యంలో మంచి పని జరిగితే అది విజయనగర సంస్థానానికి మంచి పేరు తెస్తుంది. అటువంటిది ఎందుకు దివాన్ పై అభాండాలు మోపడానికి ప్రయత్నించారో అతనికి అర్థం కాలేదు. అంతకు మించి ఆలోచించలేదు.

"దివాన్ జీ.. తమరు చెప్పిన విషయం చాలా సమంజసంగా ఉంది. ఇప్పుడు ఏమి చేద్దామో చెప్పండి. మనపైన తప్పుగా ఆలోచనలు చేసేవారికి ఎవరినీ ఉపేక్షించకూడదు." అన్నాడు.

"అవును మహారాజా మీరు చెప్పింది నిజం. కొంతమంది సామంతరాజులు నా ప్రభావాన్ని తట్టుకోలేకపోతున్నారు. నేరుగా నాతో చెప్పలేక నా మీద పితూరీలను తమతో చెప్పడానికి ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. దీనిని ఆదిలోనే తుంచాలి. లేకపోతే ఏ పరిణామాలకు దారితీస్తుందో తెలియదు."

"నిజం దివాన్ జీ. అటువంటి వారిని ఒక కంట కనిపెట్టాలి. దివాన్ జీ కాల్య విషయంలో ఎవరు అభియోగాలు మోపారో వారిని దూరంగా ఉంచాలి. అటువంటివారిలో కొంతమందికి పన్నుల బకాయిలు తక్షణం చెల్లించాలని తాఖీదులు పంపండి. మరికొంతమందికి మనం చేయవలసిన సహాయాలను నిలుపుదల చేయండి" చిన విజయరామరాజు ధృఢంగా చెప్పాడు.

రాజునుంచి అటువంటి ఆవేశాన్ని దివాన్ ఆశించినట్లు చిన్నగా నవ్వాడు. తను అనుకున్న విధంగా విజయరామరాజు స్పందించడం అతనికి ఎంతో ఆనందం అనిపించింది.

తర్వాత నెమ్మదిగా "మీరు చెప్పిన విధంగా నేను అన్ని అమలు జరుపుతాను. మన కింద పనిచేసే రాజులు మనకు విధేయులుగా ఉండాలి. ముఖ్యంగా తమకు తమ మాటకు బద్ధులై ఉండాలి. అలా లేకపోతే వారిలో తిరుగుబాటు దిక్కార స్వభావం ఉన్నట్లుగా మనం భావించాలి. ఈ పరిస్థితుల్లో వారు తెల్లదొరలతో చేతులు కలపడానికి కూడా సిద్ధపడతారంటే ఆశ్చర్యం లేదు"

"అవును. మీరు ఆ ప్రయత్నాలు చేయండి."

రాజు మాటలు సీతారామరాజుకు ఎంతో సంతృప్తిని కలిగించాయి. ఇప్పుడు దివాన్ జీ కాల్యను ప్రారంభించడానికి అందులోంచి గోస్తనీనది నీటిని విడుదల చేయడానికి ప్రయత్నాలు చేయాలి. అప్పుడు దివాన్ పేరు విజయనగరం సంస్థానంలో చిరస్థాయిగా నిలిచిపోతుంది అనుకున్నాడు.

అందుకు అనుగుణంగా చిన్న రాజులకు తాఖీదులు పంపించడానికి దివాన్ కాల్యను ప్రారంభించడానికి ప్రయత్నాలను ముమ్మరం చేశాడు.

దివాన్ జీ కాల్య

విజయనగరంలో మొట్టమొదటిసారిగా చిన్న సామంతరాజులకు విజయనగరం దివాన్ సీతారామరాజుకు మధ్య వివాదాన్ని రేపిన దివాన్ జీ కాల్య చాలా గొప్పగా నిర్మాణం జరిగింది.

దివాన్ తాఖీదులు పంపిన తర్వాత చాలామంది చిన్నరాజులు కినుక వహించారు. విజయరామరాజు మంచితనాన్ని ఆసరా చేసుకుని దివాన్ చాలా చాటుమాటు పనులు చేస్తున్నాడని వారికి అర్థం అయింది. రాజుకు విషయాలను నేరుగా చేరవేయాలని

ప్రయత్నించిన వారి విషయంలో ఒకలాంటి వివక్షత ఎదురైంది. ఈ విషయాలను ఎవరితో చెప్పుకోవాలో వారికి అర్థం కాలేదు. విజయరామరాజుకు తమకు మధ్య సమాచారం పంపించడానికి అవకాశం లేకుండా అయిపోయిందని చాలామంది బాధపడ్డారు.

దివాన్‌జీ కాల్య నిర్మాణం చిన్నదే అయినప్పటికీ దీని వెనుక దివాన్ సీతారామరాజు వ్యాహం ఎంతగానో ఉందని వారికి అర్థం అయింది. ఈ కాల్య నిర్మాణం వల్ల ప్రయోజనం పొందే వందలాది మంది రైతాంగం దివాన్ అనుచరులుగా మారడమే కాకుండా రాజుకన్నా దివాన్‌నే ఎక్కువగా గౌరవించే పరిస్థితులు ఏర్పడతాయని వారు ఆందోళన చెందారు.

వివాదాలకు తెరతీసిన దివాన్‌జీ కాల్య చాలా పెద్దది.

గోస్తనీ నది అనంతగిరి కొండల్లో పుట్టి అక్కడినుంచి కొండకోనల్లోంచి ప్రవహించి భీమిలి వద్ద సముద్రంలో కలుస్తుంది. ఇందులో నీరు ఎక్కువగా నిరంతరం ప్రవహిస్తుంటుంది. ఎండాకాలంలో కూడా ప్రవాహం ఎక్కువగా ఉంటుంది. అందువల్ల ఈ నీటిని వినియోగించుకోవడానికి ప్రయత్నాలు చేయాలని కొంతమంది రైతులు, భూస్వాములైన రాజులు ఆలోచన చేశారు. నది నీటిని మళ్ళింపు చేయడానికి ప్రయత్నాలు చేసారు.

నది ప్రవాహాన్ని నిలుపుదల చేయడం కష్టమైన విషయం అవుతుంది. అందువల్ల నది ప్రవాహాన్ని మార్పు చేయకుండా నదికి అనుబంధంగా కాల్యను నిర్మించి నీటిని మళ్ళించినట్లయితే పంట పొలాలకు ఉపయోగపడుతుందని ఆలోచన చేశారు.

నది నీరు తాటిపూడి దాటిన తర్వాత పద్మనాభం సమీపంలో మద్ది వద్దకు చేరుతుంది. అక్కడినుంచి పద్మనాభం కృష్ణాపురం, పాండ్రంగి, సామేయవలస, కురపల్లి, మునివానిపాలెం తదితర గ్రామాలను దాటుకుంటూ తగరపువలస చిట్టివలస మీదగా భీమిలిలో సముద్రంలో కలుస్తుంది. ఈ విధంగా కలిసే ప్రాంతాన్ని సాగర సంగమంగా పిలుస్తారు.

అయితే ఈ నది నీటిని వేరే కాల్యగా మార్పు చేయడానికి మద్ది గ్రామం వద్ద ఒక కట్టు, కురపల్లి వద్ద మరో కట్టు నిర్మించారు. ఈ విధంగా నదిలో నీరు ప్రవహించినప్పుడు ఈ నీరు ఈ కాల్యలోకి చేరుతుంది. నదిలో నీరు ఎండిపోయినా ముందస్తుగా ఈ కాల్యలో చేరిన నీరు నిల్వ ఉంటుంది. ఈ నీరు పంట పొలాలకు అందడానికి మూడు ఏటి కాల్యాలను కూడా నిర్మించారు. ఈ మొత్తం నిర్మాణాలను ఒకే కాల్యగా చేపట్టారు. ఇందుకోసం ముప్పయివేల రూపాయలు వ్యయం చేశారు. పద్మాలుగు కిలోమీటర్ల మేర నిర్మించారు. మూడు చోట్ల లాకులను ఏర్పాటు చేశారు. ఈ నీరు వల్ల గోస్తనీ పరివాహక ప్రాంతాలలో పంట పొలాలకు సాగు నీరు అందించడానికి ఏర్పాట్లు చేశారు.

ఈ కాల్య నిర్మాణం అంతా దివాన్ సీతారామరాజు చేతుల మీదుగా జరిగింది. ఎప్పటికప్పుడు వచ్చి ఈ నిర్మాణాలను ఆయన పర్యవేక్షించేవారు. విశాఖ కలక్టరేటులో ఉన్న ఒక ఇంజనీరింగు అధికారి నుంచి సాంకేతిక సహకారాన్ని కూడా తీసుకున్నారు. ఈ పని ఎనిమిది నెలలపాటు కొనసాగింది. ఇందులో జామి, పద్మనాభం, పొట్నూరు, విజయనగరం ప్రాంతాలకు చెందిన పనివారు, మేస్త్రీలు పాల్గొన్నారు.

కాల్య నిర్మాణం వల్ల భీమిలి పరిసర ప్రాంతాలలో 1120 ఎకరాలకు నీరు అందుతుందని అంచనా వేశారు. ఈ మొత్తం రైతుల్ని మూడు విభాగాలుగా చేశారు. ఎక్కువ పంట పొలాలు ఉన్న రైతులకు మూడు రోజుల తర్వాత వారికి రెండు రోజులు తక్కువ పొలాలు ఉన్న బోని ముకుందపురం తదితర గ్రామాలకు ఒకరోజు మాత్రం నీరు వాడుకోవాలని ఈ కాల్యకు ఉన్న లాకులను నియంత్రణ చేయడానికి సిబ్బందిని కూడా నియమించారు.

ఈ మొత్తం కార్యక్రమమంతా సీతారామరాజు హయాంలో జరిగింది. దీనికి నిధులు విడుదల కూడా ఆయనే దగ్గరుండి చేయించారు. విజయనగరం సంస్థానం నుంచి ఈ నిధులు వచ్చినప్పటికీ పేరు మాత్రం దివాన్‌కి లభించింది.

ఈ నిర్మాణం పూర్తి అయ్యే దశలో కురపల్లిలో సమావేశం జరిగింది. ఈ సమావేశానికి ఈ కాల్య ఆయుకట్టుదారులైన రైతులంతా హాజరయ్యారు. వారంతా తమకు జరిగిన న్యాయం పట్ల హర్షం వ్యక్తం చేశారు. వర్షాధారంగా ఉన్న తమ పంటపొలాల్లో ఇకపై ఏడాదిలో మూడు పంటలు పండుతాయని ఆనందాన్ని వ్యక్తం చేశారు.

ఆ సమావేశంలో వెంకటకుమార్ రాజు అనే రైతు.. "ఈ కాల్యకు మంచిపేరుని పెట్టాలి. మొదటి నుంచి రైతుల తరపున నిలబడి ఈ పనులను చేపట్టిన సీతారామరాజు పేరుతో కాల్య ఉంటే బాగుంటుంది" అని సూచించాడు.

దీనికి అక్కడికి వచ్చిన ఆయుకట్టుదారులైన రైతులంతా ఆనందాన్ని వ్యక్తం చేశారు అయితే దీనికి దివాన్ జీ కాల్య అనే పేరు సమంజసంగా ఉంటుందని మిగిలిన వారి నుంచి సూచనలు వచ్చాయి. అందరూ దివాన్ జీ కాల్యగా దీనికి నామకరణం చేశారు.

దీని నిర్మాణం పూర్తికాగానే ఆ పేరుతోనే దీనిని పిలవాలని తీర్మానించారు. ఈ తీర్మానాన్ని అందరూ ఏకగ్రీవంగా ఆమోదించారు. అయితే ఒకరిద్దరు దీనిని వ్యతిరేకించి విజయనగర సంస్థానం పేరు పెట్టాలని అనుకున్నా కుదరలేదు.

ఈ విషయం దివాన్ సీతారామరాజుపై సంస్థానంలో కొంతమందికి సంస్థానానికి అనుబంధంగా ఉన్న సామంతరాజుల మధ్య అంతవరకు నామమాత్రంగా ఉన్న వ్యతిరేకతకు ఆజ్యం పోసినట్లయింది.

దివాన్ సీతారామరాజు ఏకపక్షంగా వ్యవహారాలు నడుపుతున్నారని కొంతమంది విజయనగర సంస్థానాధీశుడు విజయరామరాజు వద్ద వాపోయారు.

వారి ఆరోపణలకు ఏమి సమాధానం చెప్పాలో రాజుకు అర్థం కాలేదు. సామంతరాజులు, సన్నిహితులు చెప్పిన అంశాలను చిరునవ్వుతో స్వీకరించాడు

"చూద్దాం" అని నామమాత్రంగా మాత్రం సమాధానం చెప్పాడు.

విజయనగరం సంస్థానానికి చెందిన వ్యక్తులు తమ సంస్థానంలో తమకు పేష్కను చెల్లిస్తున్న రైతుల కోసం నిర్మించిన కాల్య దివాన్ పేరుతో ఉండటం ఏదోలా అనిపించింది.

దివాన్ నియంతృత్వ విధానాలు

విజయనగరం సంస్థానంలో చక్రం తిప్పుతున్న దివాన్ సీతారామరాజు విధానాలకు చాలామంది సామంతరాజులు విసిగిపోయారు. అతను పరిపాలనలో ఆరితేరి పోవడంతో పాటు రాజ్యంలో చాలామంది ముఖ్యులతో మంచి పరిచయాలు కలిగి ఉన్నాడు. అంతేకాకుండా రాజుకన్నా బలవంతుడిగా ఉన్న విషయం అనేక సందర్భాలలో రుజువు అయింది. తన పరపతిని ప్రాబల్యాన్ని బాగా పెంచుకున్నాడు.

ఒక పక్క బ్రిటిష్ వారు చిన్న రాజ్యాలను కబళించివేయాలని తమలో కలుపుకోవాలని ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. మద్రాసు నుంచి వచ్చే అధికారులు విశాఖలో కలెక్టరు కార్యాలయంలో అధికారులను కలుసుకుని విజయనగరం సంస్థానం విషయాలను ఎప్పటికప్పుడు తెలుసుకునేవారు. కొంతమంది కిందిస్థాయి సిబ్బంది కూడా దివాన్ పై ఉన్న సంతృప్తిని బ్రిటిష్ అధికారులకు తెలియజేసేవారు.

కోస్తా ఆంధ్రాలో పిఠాపురం తర్వాత విజయనగరం అతి పెద్ద సంస్థానంగా ఉండేది. వందలాది ఎకరాల భూములు ఆస్తులు కలిగి సుభిక్షంగా ఉండే చిన్న రాజ్యంగా బ్రిటిష్ వారి దృష్టిలో పడింది. వారు ఎలాగైనా ఈ రాజ్యాన్ని తమ ఆధీనంలోకి తీసుకుని రావాలని ఇందుకోసం అవసరమైన వ్యూహాలను తయారు చేయాలని అనుకున్నారు. కిందిస్థాయిలో సిబ్బందికి తమకు అనుకూలంగా ఉన్న చిన్నరాజులకు రహస్యంగా వర్తమానం పంపారు. ఈ చర్యవల్ల దివాన్ సీతారామరాజుపై వారికున్న అసంతృప్తి మరింత రాజుకునేలా చేసింది.

రాజ్యంలో వివిధ ప్రాంతాలపై అజమాయిషీ చేయడంతోపాటు రాజు చేయవలసిన పనులను కూడా తానే స్వయంగా చేయడంతో దివాన్ సీతారామరాజుపై అయిష్టత బాగా పెరిగిపోయింది. రాజే నేను, నేనే రాజు అనే విధంగా అతని విధానాలు ఉండేవి.

వాటిని అమలుచేయడానికి రాజుతో సంబంధం లేకుండా నేరుగా తానే చేయడంతో ఇది మరింత బలపడిపోయింది. ఇది అతనిపై అసంతృప్తిని రాజేసింది.

దివాన్‌జీ కాల్య ప్రారంభంతో అసంతృప్తికి అగ్నికి ఆజ్యం పోసినట్లయింది. ఈ కాల్య నిర్మాణం వల్ల తమకు ఎటువంటి ఇబ్బందులు లేకపోయినప్పటికీ చిన విజయరామరాజుకు తెలియకుండా విజయనగరం సంస్థానం నిధులతో ఏకపక్షంగా ఈ పనులు చేయించారన్న కినుక దివాన్ సీతారామరాజుపై చాలామందిలో కలిగింది. కొంతమంది నేరుగా అసంతృప్తిని వ్యక్తం చేశారు. మరికొంతమంది దివాన్ చర్యలను ఖండించకపోయినా ఆయన్ని రాజ్యంలో కొనసాగించినా తాము ఇమడలేమని స్పష్టం చేశారు.

ఈ అసంతృప్తి, అయిష్టత దివాన్‌పై వ్యతిరేకత ఎంతవరకు వెళ్ళిందంటే విజయనగరం రాజు కన్నా బ్రిటిష్ వారే నయం అనే విధంగా అయింది. రాజులో మార్పు తేవాలనుకున్న వారి ప్రయత్నాలు ఫలించలేదు. ఎవరైనా ఏ విషయమైనా చిన విజయరామరాజు దృష్టికి తీసుకుని వెళితే ఆయన నేరుగా దివాన్‌జీతోనే ఆ విషయం చెప్పి సలహా అడగడం వల్ల ఎవరు ఈ పని చేస్తున్నారో తెలిసిపోయి వారిపై దివాన్ కక్షసాధింపు చర్యలకు దిగడం కూడా విజయనగరం పరిధిలో ఉన్న సామంతరాజులలో కలిగింది.

విజయరామరాజు వయస్సులో చిన్నవాడు కావడం పరిపాలనలో అనుభవం లేకపోవడం అన్ని విషయాలను తనకు అన్నయ్య వరస అయ్యే దివాన్ సీతారామరాజుపై ఆధారపడటం వల్ల విజయనగరం రాజ్యంలో ఒకలాంటి సంక్షోభం ఏర్పడింది. అయితే చాపకింద నీరులా నివురు గప్పిన నిప్పులా అది రాజుకుని ఎక్కువ అయింది. వ్యతిరేకత ఎంత తొందరగా వ్యాప్తి చెందుతుందో తప్పుడు సమాచారం ఎంతలా విస్తరిస్తుందో ఈ విషయం కూడా చుట్టుపక్కల రాజ్యాలలో రాజులందరికీ తెలిసిపోయింది.

పరిస్థితిని ఎలా అదుపు చేయాలి? జరిగిన పరిణామాల వల్ల ఏర్పడిన చెడుని ఏ విధంగా సవరించాలి? అనే విషయాలను కొంతమంది విజయనగరంపై అభిమానం ఉన్న రాజులు ఆలోచించారు. చిన్నవాడైన విజయరామరాజుపై ఎటువంటి వ్యతిరేకత లేకపోయినా దివాన్ నియంతృత్వ చర్యలవల్ల మొత్తం రాజ్యానికే చెడ్డేపేరు వస్తుందని మరికొంతమంది మనసులో బాధపడ్డారు.

బ్రిటిష్ వారితో సన్నిహితంగా ఉండే రాజులు మాత్రం దివాన్ చర్యలకు మరోలా స్పందించారు. వారు కొంతమంది బ్రిటిష్

పద్మనాభంలో ఆనాడు యుద్ధం జరిగిన ప్రాంతం ఇది ఈ ప్రాంతం గోస్తనీనది సమీపంలో ఉంది బోని గ్రామం నుంచి వచ్చిన బ్రిటిష్ సైన్యం నదిని దాటి ఈ ప్రాంతానికి వచ్చాయి. ఈ క్షేత్రంలో యుద్ధం జరిగింది వందలాది మంది ఇక్కడ చనిపోయారు. ఈ ప్రాంతమంతా రక్తం ఏరుల్లా ప్రవహించింది. ఈ స్థలం యుద్ధం జరిగిన సమయంలో 70 ఎకరాల స్థలంగా ఉండేది కాని ప్రస్తుతం ఆక్రమణలకు గురై పది ఎకరాలు మాత్రం మిగిలి ఉంది.

అధికారులతో నిరంతరం అందుబాటులో ఉండటం వల్ల వారికి అనుకూలంగా సమాచారాన్ని అందించారు. "రాజు బలహీనుడైతే అందరికీ అలుసే" అన్న చందంగా విజయనగరం సంస్థానానికి దివాన్ చర్యల కారణంగా అనుకోని పరిణామాలు ఏర్పడ్డాయి.

గోతి దగ్గర కాచుకుని కూర్చున్న నక్క మాదిరిగా బ్రిటిష్ వారికి ఈ పరిణామాలు ఆనందాన్ని కలిగించాయి. రాజ్యాలను స్వాధీనం చేసుకోవడానికి కబళించడానికి ముందు ఆయా రాజ్యాలలో ఉన్న రాజుల మధ్య అసంతృప్తిని తమకు అనుకూలంగా మార్చుకుంటారు. కొంతమందిని తమ వైపు తిప్పుకుని వారి ద్వారా ఆయా రాజ్యాలకు ఇబ్బందులను కలగజేస్తుంటారు.

అదే పరిస్థితి విజయనగరం సంస్థానం విషయంలో అవలంబించాలని మొదటిసారి అనుకున్నారు. ఇంతవరకూ ఎవరికీ లొంగని పటిష్ఠమైన సామ్రాజ్యంగా ఉన్న విజయనగరంలో కూడా దివాన్ కారణంగా చాలామందిలో అసంతృప్తి వచ్చిందన్న విషయం వారికి అర్థం అయింది.

అంతవరకు సర్కూట్ కమిటీ ఆమోదించిన సిఫార్సులను దేశంలో అన్ని సంస్థానాలలో అమలు జరిపినప్పటికీ విజయనగరం సంస్థానంలో మాత్రం అమలు జరపలేదు. వాటిని అమలు జరపడం ద్వారా ఈ రాజ్యాన్ని కూడా తమ ఆధీనంలోకి తెచ్చుకోవచ్చునని వారు భావించారు. ఈ సిఫార్సులు అమలు జరిపినట్లయితే విజయనగరానికి ఎటువంటి ఆదాయం లేకుండా, రాకుండా తప్పనిసరి పరిస్థితుల్లో తమపై ఆధారపడవలసిన అగత్యం ఏర్పడుతుందని. ఆ కోణంలోంచి వారు ఆలోచన చేశారు.

దివాన్ నియంతృత్వ పోకడలవల్ల ఒక రాజ్యంలో సంక్షోభం ఏర్పడిన సంగతి ఒక్క విజయనగరం సంస్థానంలోనే జరిగింది. రవి అస్తమించని బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంగా చెప్పుకునే తెల్లదొరలు ఈస్టు ఇండియా కంపెనీ పేరుతో తమ సామ్రాజ్య విస్తరణకు దివాన్ చర్యలను అవకాశంగా తీసుకుని పావులు కదిపారు.

ఆ పావుల ఫలితంగానే విజయనగరం సంస్థానాన్ని మూడు విభాగాలుగా చేయాలన్న ఆలోచనకు బీజం పడింది.

(కొనసాగింపు వచ్చేనెలలో)

Post your comments